

TEZE

Analýza vývoje vybraných ukazatelů charakterizujících cestovní ruch

Autor: Markéta Polatová

Vedoucí diplomové práce: Doc.Ing. Libuše Svatošová CSc.

PRAHA 2003[©]

Definice cestovního ruchu zní: „**Cestovní ruch je činnost osoby, cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí a to na dobu kratší než je stanovena, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě**“.

Poznávání okolního světa je přirozenou lidskou touhou, která se ve dvacátém století stala předmětem zájmu velkého okruhu lidí. Vyvolává stimuly k motivaci na účast v cestovním ruchu a způsobuje, že cestovní ruch se stává masovým jevem. Během dvacátého století se cestovní ruch stal běžnou a nepostradatelnou součástí života současného moderního člověka. Zároveň v poválečném období dvacátého století ovlivnil vývoj světového hospodářství jako jeho nejdynamičtější se rozvíjející oblast. Při zachování mírového stavu ve světě je v budoucnu očekáván rozvoj a růst mezinárodního cestovního ruchu, který povede k umocnění jeho významu ve vztahu k životnímu prostředí a v ekonomických, sociálních i kulturních sférách společnosti.

Cílem předkládané diplomové práce nazvané „Analýza vývoje vybraných ukazatelů charakterizujících cestovní ruch“ je popsat vývoj a význam mezinárodního i českého cestovního ruchu, zohlednit jeho vlivy na národní hospodářství a na vývoj společnosti, uvést předpokládané dopady související s rozvojem budoucího cestovního ruchu, hlavní světové trendy cestovního ruchu a analyzovat domácí a zahraniční cestovní ruch v České republice. Použitím statistických metod v práci zjišťuji některé ukazatele, pomocí nichž hodnotím vývoj mezinárodního i českého cestovního ruchu a jeho vliv na utváření našich životních podmínek. Českou republiku hodnotím z hlediska jejího postavení v mezinárodním cestovním ruchu a snažím se poukázat na důležitost cestovního ruchu jako odvětví národního hospodářství a upozornit na nutnost věnovat této oblasti odpovídající pozornost.

V úvodní rešerši je nastíněn cestovní ruch z hlediska jeho historického vývoje a podmínky jeho rozvoje v historii i v současnosti. Cestovní ruch se vyvíjí v souladu s hospodářským rozvojem a odráží veškeré problémy, které mají vliv i na jiná odvětví národního hospodářství. Mezi **hlavní determinanty**, které působí na rozvoj cestovního ruchu patří demografické a sociální vlivy, ekonomické vlivy, politické a legislativní vlivy a technický rozvoj. v souvislosti s uskutečňováním jednotného trhu Evropské unie, který předpokládá volný pohyb osob, zboží a kapitálu, dochází ke sjednocování předpisů a uvolňování vzájemného obchodu, odstraňují se vnitřní hranice uvnitř Unie a usnadňuje se možnost vycestování zavedením bezvízového styku, který se rozšiřuje na stále větší počet zemí.

V rešerši jsou též uvedeny **specifické vlastnosti služeb cestovního ruchu**, zvláštnosti exportu služeb a materiálních hodnot. Export materiálních hodnot ke „konzumentovi“ v zahraničí je spojen s dopravními i dalšími náklady, na rozdíl od cestovního ruchu, kde příjmy z aktivního cestovního ruchu, tj. z přílivu klientů ze zahraničí, „konzumenti“ přináší do přijímající země. Přitom přírodní a společenské atraktivity, které jsou objektem jejich zájmu, v zemi zůstávají. Také je zde zmíněno důležité **rozdělení účastníků cestovního ruchu** na exkurzionisty (jednodenní návštěvníky) a turisty. Toto rozdělení má velký význam pro zpracování statistických údajů o počtu návštěvníků oproti zahraničním statistikám, které za základ používají údaje o počtu turistů.

Charakteristika a metody zpracování podkladových údajů jsou předmětem **třetí kapitoly**. Zde jsou uvedeny jednotlivé statistické metody, které byly použity pro výpočet ukazatelů charakterizujících cestovní ruch. Jsou to jednoduché popisné statistiky (úhrn, výběrový aritmetický průměr, výběrové variační rozpětí), grafické metody (sloupcový graf, výsečový graf), indexní analýza (bazické indexy, řetězové indexy) a analýza časových řad (trend, sezónní složka, cyklická složka, náhodná složka, regresní analýza, korelační analýza, prognóza budoucího vývoje časové řady). Kapitola zachycuje stručný popis jednotlivých metod, způsoby jejich výpočtu a jejich využití při hodnocení všech ukazatelů cestovního ruchu.

Cestovní ruch se vyznačuje touhou po neustálé aktualizaci, vytváření nových možností, zvyšování kvalit služeb, rozšiřování materiálně technické základny a zavádění nových technologií. Projevuje se to ve vývoji nových trendů, objevování nových turistických oblastí a v celkovém rozvoji cestovního ruchu. Propagaci jednotlivých regionů atraktivních z hlediska cestovního ruchu zajišťuje řada světových organizací. **Čtvrtá kapitola** popisuje turistické atraktivity České republiky a poukazuje na problematiku nedostatečné propagace České republiky v zahraničí. v ČR se vláda začala aktivně zabývat problematikou cestovního ruchu až po roce 1996, po zřízení **Ministerstva pro místní rozvoj**. Bývalé Ministerstvo hospodářství nevyvíjelo v tomto směru dostatečnou iniciativu koncepčně a perspektivně řešit problematiku cestovního ruchu. Některá legislativní opatření (např. úplná liberalizace podnikání v cestovním ruchu) se ukázala jako kontraproduktivní a znamenala zhoršení proti dosavadnímu stavu a odklon od úpravy běžné v zahraničí. v současné době propagaci České republiky z hlediska cestovního ruchu zajišťuje několik organizací, avšak výdaje na cestovní ruch jsou v porovnání s jinými vyspělými zeměmi velmi nízké. Postupně si však uvědomujeme, že se cestovní ruch musí chovat jako každé jiné odvětví a musí pro svůj rozvoj

znát a osvojit si všechny důležité oblasti od ekonomiky, managementu, marketingu, techniky, psychologie atd., bez nichž se dobrá firma samozřejmě dlouhodobě nemůže obejít.

Vývoj cestovního ruchu České republiky analyzuje **pátá kapitola**. Otevření hranic a rozšíření bezvízového styku s evropskými zeměmi mají pozitivní dopad na rozvoj všech forem cestovního ruchu. Nastává období, kdy postupně opadá zcela mimořádný zájem zahraničních turistů o návštěvu České republiky motivovaný především prvotní zvědavostí a touhou navštívit naši zemi, která byla po dlouhá léta uzavřena. Po několika výjimečných letech, která znamenala velké přírůstky všech ukazatelů intenzity cestovního ruchu, se situace stabilizuje a Česká republika se stává regulérním účastníkem na konkurenčním poli mezinárodní turistiky. S využitím české a světové statistiky práce hodnotí vývoj domácího cestovního ruchu ČR, zahraničního cestovního ruchu ČR a mezinárodního cestovního ruchu. Pomocí indexní a regresní analýzy je zde uvedena souvislost mezi jednotlivými charakteristikami cestovního ruchu a prognóza jejich předpokládaného vývoje. Jsou zde uvedeny specifické formy cestovního ruchu, jako je agroturistika, lázeňství, incentivní a kongresová turistika a jejich vývoj a význam v českém i světovém turismu. Obrovský význam cestovního ruchu pro naše národní hospodářství je zachycen ve statistických údajích České národní banky, ze kterých vyplývá, že devizové příjmy z cestovního ruchu značně převažují nad devizovými výdaji a tím tedy pozitivně ovlivňují platební bilanci státu. Ze statistických údajů ale také vyplývá velký pokles českého a světového turismu po teroristických útocích 11. září 2001. Pro cestovní ruch České republiky tyto hrozné události znamenaly nejen pokles příjezdů zahraničních návštěvníků, ale také ještě další zkrácení průměrné délky jejich pobytu na 3 noci a z toho plynoucí pokles příjmů.

Tato kapitola poskytuje též celkový přehled vývoje cestovního ruchu z geografického hlediska. Z tohoto hlediska je důležité, že moderní cestovní ruch v různých formách soustřeďuje k dlouhodobým či krátkodobým pobytům obyvatelstvo do významných středisek, oblastí a zemí. Práce zachycuje postavení jednotlivých zemí v mezinárodním cestovním ruchu podle počtu zahraničních klientů a délky jejich pobytu, podle příjmů z aktivního cestovního ruchu a jeho podílu na celkové hodnotě exportu.

Cestovní ruch bývá často označován jako „průmysl bez továrních komínů“. Jeho boom vedl k rozvoji služeb zajišťujících ubytování a stravování turistů, k rozvoji cestovních kanceláří, škol pro odborné pracovníky, orgánů řízení cestovního ruchu, informačních a reklamních služeb pro jeho potřeby, výroby suvenýrů apod. Vliv těchto a řady dalších ekonomických, politických, demografických a sociologických faktorů analyzuje **poslední kapitola** diplomové práce. Cestovní ruch představuje velmi důležitou součást světového

hospodářství, což dokazuje například jeho obrovský potenciál pracovních míst. Odhadem v cestovním ruchu pracuje přímo téměř 10 % registrovaného ekonomicky aktivního obyvatelstva. Navíc cestovní ruch vytváří pracovní příležitosti relativně bez velkých investic. Díky velkému „multiplikačnímu efektu“ každé pracovní místo vytvoří v průměru 1,5-2 pracovní příležitosti pro jeho potřeby (v rozvojových zemích dokonce 4-6). Pro rozvojové země jako celek jsou příjmy z cestovního ruchu druhým největším zdrojem deviz (po ropě).

Co se týče jeho vlivů na oblast sociální, je cestovní ruch nenahraditelným zprostředkovatelem mezilidských a mezinárodních vztahů. Jeho význam je zdůrazňován také vzhledem k životnímu prostředí, kde se projevují jeho snahy o zachování příznivého stavu jak umělých a sociálních složek světa, tak zejména složek přírodních. Jedním z nejdůležitějších pozitivních vlivů turismu na životní prostředí je zabránění průmyslového využití území, která obsahují pro cestovní ruch tak důležité přírodní či kulturně historické atraktivitu. Projevuje se to zakládáním národních parků a rezervací, neboť je tím chráněna vegetace a přirozený život divoké zvěře.

Dlouhodobý rozvoj cestovního ruchu České republiky je tedy podmíněn zachováním zdravého životního prostředí a atraktivního území ČR. Při rozvíjení cestovního ruchu je nutno důsledně zohledňovat principy udržitelného rozvoje, které jsou stanoveny příslušnými vládními a mezivládními dokumenty, tak aby ČR neztratila konkurenceschopnost na světovém trhu cestovního ruchu.

Cestovní ruch je odvětví velmi citlivé na přírodní katastrofy a politické změny. Jelikož svět se ještě nevzpamatoval s následky událostí 11.zář 2001 a v současnosti se potýká ničivou válkou v Iráku, je otázka cestovního ruchu velmi aktuální a celý svět se bude muset vyrovnat s nižšími příjmy z cestovního ruchu, což ovlivní životní úroveň obyvatelstva.